

**VALTIONEUVOSTON PERIAATEPÄÄTÖS
MAAHANMUUTON TULEVAISUUS 2020 -STRATEGIASTA**

Sisällys

Lukijalle.....	3
Maahanmuuton tulevaisuus 2020	4
1. Maahanmuuton nykytila.....	5
1.1 Lyhyessä ajassa maahanmuuttomaaksi	5
1.2 Maahanmuutto on monimuotoistunut	6
1.3 Maahanmuutto vaikuttaa yhteiskuntaamme ja sen väestörakenteeseen.....	7
1.4 Maahanmuuttajien kotoutuminen Suomeen.....	8
1.5 Maahanmuuttoon suhtaudutaan varautuneesti	8
2. Kohti 2020-lukua	10
2.1 Liikkuvuus lisääntyy	10
2.2 Huoltosuhde muuttuu	10
2.3 Moninaisuus yhteiskunnassa lisääntyy	11
3. Maahanmuuttopolitiikan suuntaviivat.....	13
3.1 Suomi on turvallisesti avoin.....	13
3.1.1 Liikkuvuus on Suomelle mahdollisuus.....	13
3.1.2 Paremmat valmiudet kohdata liikkuvuuteen liittyvät haasteet	14
3.1.3 Suomi kantaa vastuuta osana kansainvälistä yhteisöä	16
3.1.4 Joustavampi maahanmuuttohallinto ja toimivammat menettelyt	17
3.2 Jokainen löytää paikkansa.....	19
3.2.1 Maahanmuuttajat osallisina yhteiskunnassa	19
3.2.2 Maahanmuuttajat voivat hyödyntää osaamistaan	19
3.2.3 Palvelut tukevat kotoutumista.....	20
3.3 Moninaisuus on arkea	23
3.3.1 Yhtäläiset oikeudet kaikille	23
3.3.2 Murretaan ennakkoluuloja	23
4. Strategian toimeenpano ja seuranta.....	25

Lukijalle

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman mukaisesti maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategia päivitetään. Ajantasaisen maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategian laatiminen on sijoitettu hallitusohjelman strategisen toimeenpanosuunnitelman III strategisen painopistealueen, kestävän talouskasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyn vahvistaminen osaksi maahanmuuttajien työllisyysasteen nostamista koskevaa toimenpidettä.

Maahanmuuton tulevaisuus 2020 -strategian tavoitteena on viitoittaa tietä aktiivisemmalle ja ennakoivammalle maahanmuuttopolitiikalle. Strategia luotsaa kohti tulevaa vuosikymmentä tilanteessa, jossa liikkuvuus lisääntyy, väestörakenne muuttuu ja moninaisuus yhteiskunnassamme lisääntyy.

Asettaessaan suuntaviivat tulevaisuuden maahanmuuttopolitiikalle strategia pyrkii nostamaan maahanmuuttokysymykset asemaan, joka niille yhteiskuntapolitiikassamme kuuluu. Tämä on elintärkeää, kun lähivuosina ratkomme esimerkiksi maan taloutta, kilpailukykyä ja huoltosuhdetta koskevia kysymyksiä.

Suomi tarvitsee osaavia työntekijöitä, mutta se ei yksin riitä. Maassa jo olevien maahanmuuttajien työllisyysastetta on kyettävä nostamaan. Heidät on otettava mukaan rakentamaan yhteistä tulevaisuuttamme.

Strategian laadintaan on osallistunut niin poliitikkoja, virkamiehiä, tutkijoita kuin työelämän ja kansalaisjärjestöjen edustajia. Yhteistyö on ollut omiaan herättämään uudenlaista vuoropuhelua maahanmuuttopolitiikasta ja luomaan entistä tiiviimpiä yhteyksiä eri toimijoiden välille. Strategian toimeenpano edellyttää yhteistyön jatkamista. Onnistuminen on kiinni paitsi yhteiskunnan toimista myös jokaisesta meistä.

Helsingissä 13.6.2013

Sisäasiainministeri *Päivi Räsänen*

Maahanmuuton tulevaisuus 2020

Kansainvälistyvässä Suomessa arvostetaan moninaisuutta.
Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo kuuluvat kaikille.

Maahanmuutto edistää väestön hyvinvointia
ja vahvistaa Suomen kilpailukykyä.

Maahanmuuttajat voivat hyödyntää osaamistaan
ja osallistua yhteiskunnan rakentamiseen.

Maahanmuutto on ennakoitua ja hallittua.

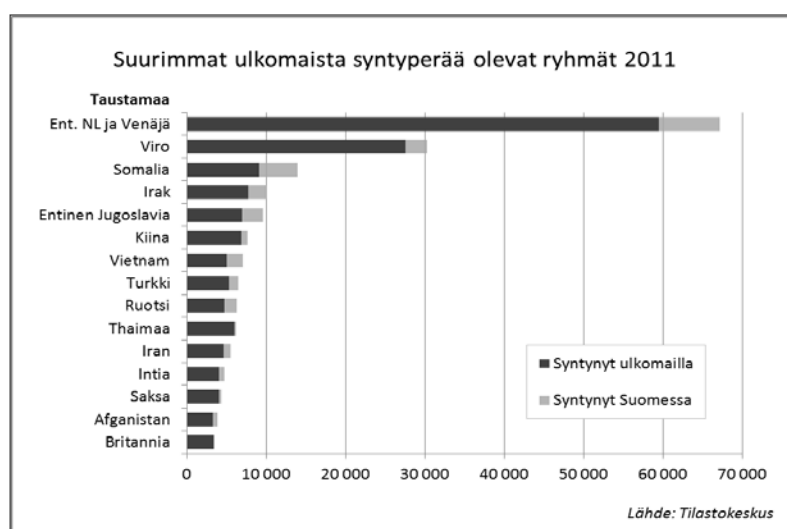
1. Maahanmuuton nykytila

1.1 Lyhyessä ajassa maahanmuuttomaaksi

Suomi on globalisaation myötä tullut osaksi yhä liikkuvampaa maailmaa.¹ Sotien jälkeisen ajan maastamuuttomaasta on suhteellisen lyhyessä ajassa tullut maahanmuuttomaa. Maahanmuuttajien määrä on lähes kaksinkertaistunut Suomessa 2000-luvulla. Maahamme muutti vuonna 2011 ulkomailta 29 500 henkilöä, mikä on enemmän kuin koskaan aiemmin Suomen itsenäisyyden aikana.

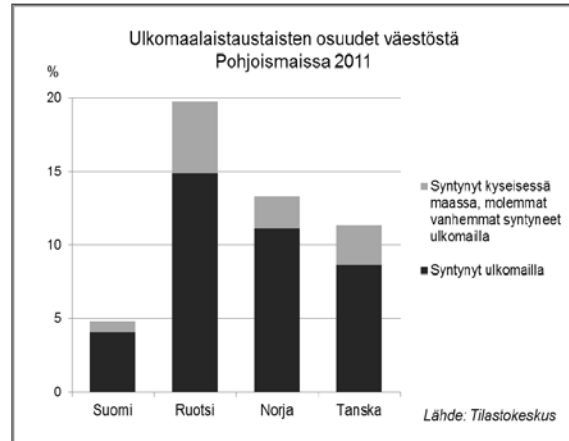

Suomessa asui vuoden 2011 lopussa noin 183 000 ulkomaan kansalaista. Ulkomaista syntyperää olevia henkilöitä, joiden joukossa on myös Suomen kansalaisuuden saaneita, maassamme asui samana ajankohtana vakituisesti 257 000, mikä on noin 5 % väestöstä. Heistä noin 220 000 oli syntynyt ulkomailla ja noin 37 500 Suomessa. Ulkomaista syntyperää olevista 59 % oli taustaltaan eurooppalaisia, 23 % aasialaisia ja 12 % afrikkalaisia.

¹ *Maahanmuutto ja liikkuvuus*: Käsitteet maahanmuutto ja liikkuvuus saatetaan eri yhteyksissä ymmärtää eri tavoin. Tässä asiakirjassa näitä käsitteitä käytetään yleiskielisesti ja laajasti tarkoittamaan kaikkea rajojen yli tapahtuvaa liikkumista ja muuttoa.

Muihin Pohjoismaihin ja useimpiin Euroopan maihin verrattuna ulkomaalaisten määrä on Suomessa edelleen vähäinen. Syinä tähän ovat muun muassa vähäinen ulkomaisen työvoiman tarpeemme sekä harvinaiset kielemme ja syrjäinen sijaintimme. Seuraamalla maahanmuuton kehitystä muualla Suomen on mahdollista ottaa oppia niin toisten onnistumisista kuin virheistäänkin.

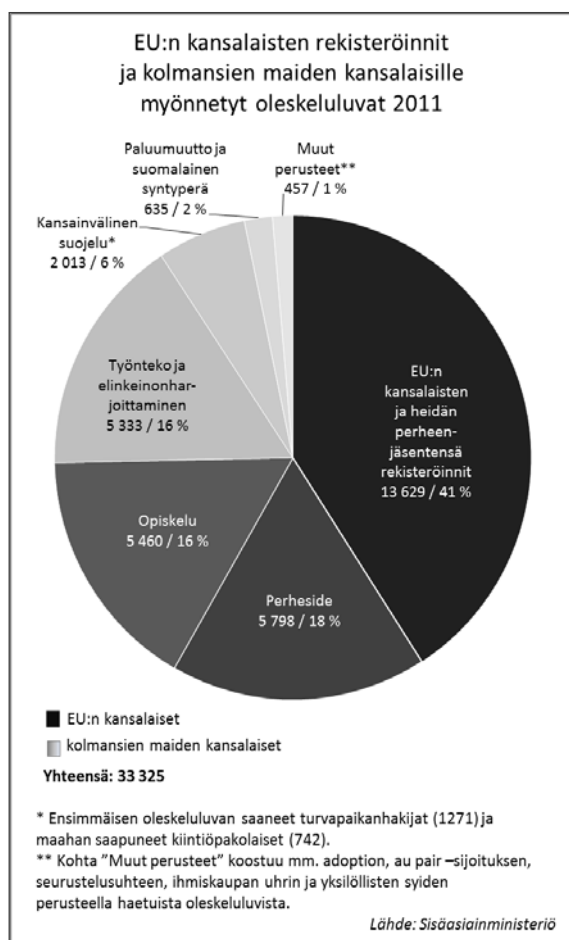

1.2 Maahanmuutto on monimuotoistunut

Pääasialliset syyt muuttaa Suomeen ovat perhe, opiskelu ja työnteko. Yli puolet maahanmuuttajista tulee EU:n ulkopuolelta (niin kutsutut kolmansien maiden kansalaiset). Myös EU:n jäsenmaista muutetaan Suomeen selvästi aiempaa enemmän. Kolmansien maiden kansalaisia ja EU:n kansalaisia koskevat erilaiset maahantulon ja oleskelun edellytykset sekä lupakäytännöt.²

Kolmansien maiden kansalaisille myönnettyjen ensimmäisten oleskelulupien määrä on ollut 2000-luvun puolivälistä lähtien 12 800 - 19 600 vuodessa. Vuonna 2011 Maahanmuuttovirasto myönsi 17 683 ensimmäistä oleskelulupaa muulla kuin kansainvälisen suojelun perusteella ja poliisi noin 60 000 jatkolupaa. Eniten oleskelulupia myönnettiin Venäjän, Intian ja Kiinan kansalaisille.

EU:n kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä vapaan liikkuvuuden vuoksi on vaikea saada täsmällistä tietoa erityisesti tilapäisesti EU:n jäsenmaista Suomeen muutaneista. Vuonna 2011 noin 13 600 EU:n kansalaista muutti Suomeen pidemmäksi aikaa ja rekisteröi oleskelunsa. Tilapäisesti Suomessa arvioidaan olevan töissä noin 50 000 EU:n kansalaista.³ He tulevat pääasiassa Virosta ja muilta lähialueilta.

² Suomeen EU:n ulkopuolelta tulevat ulkomaalaiset tarvitsevat yleensä oleskeluluvan pitkäaikaista oleskelua tai työntekoa varten Suomessa. EU:n kansalaiset voivat tietyin edellytyksin oleskella Suomessa rekisteröimättä oleskeluoikeuttaan enintään kolme kuukautta. Tämän jälkeen heidän on rekisteröitävä oleskelunsa Suomessa.

Kansainväliset sopimukset ja kansallinen lainsäädäntö velvoittavat Suomea antamaan kansainvälistä suojelua sitä tarvitseville. Suomeen on saapunut 2000-luvulla 1 500 - 6 000 turvapaikanhakijaa vuodessa. Turvapaikanhakijoiden määrä vaihtelee vuosittain pääasiassa eri puolilla maailmaa tapahtuvien konfliktien vuoksi. Esimerkiksi Afganistanin, Irakin ja Somalian sekä viimeisimpänä Syyrian tilanteet ovat näkyneet turvapaikanhakijamäärien kasvuna eri puolilla maailmaa, myös Suomessa. Hakijamäärät Suomessa ovat muihin Pohjoismaihin ja useisiin Euroopan maihin verrattuna kuitenkin pienet.

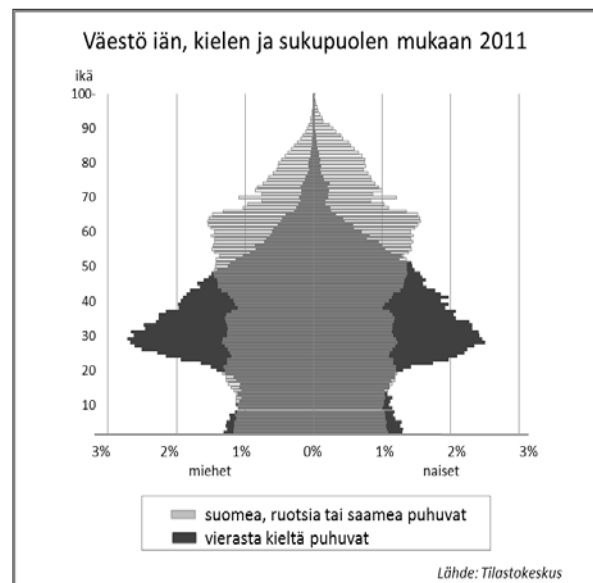
Turvapaikkamenettelyssä luvan saaneiden lisäksi Suomi antaa kansainvälistä suojelua myös YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n esityksestä kiintiöpakolaisina uudelleen sijoitettaville henkilöille. Pakolaiskiintiön määrä on vuodesta 2001 ollut 750 henkilöä vuodessa. Eduskunta vahvistaa kiintiön suuruuden vuosittain hyväksyessään valtion talousarvion. Kansainvälistä suojelua voidaan myöntää myös Suomessa jo suojelua saavien perheenjäsenille.

1.3 Maahanmuutto vaikuttaa yhteiskuntaamme ja sen väestörakenteeseen

Vaikka Suomi ei ole koskaan ollut yksikulttuurinen, on maamme tänä päivänä moninaisempi kuin koskaan ennen. Maahanmuuton myötä Suomeen on syntynyt uusia etnisiä, kielellisiä, kulttuurisia ja uskonnollisia vähemmistöjä. Ne tuovat yhteiskuntaamme ja kulttuuriimme uudenlaisia vaikutteita.

Pysyvä maahanmuutto vaikuttaa myönteisesti väestömme ikärakenteeseen. Suomeen muuttavat ulkomaalaiset ovat pääosin nuoria aikuisia ja monet heistä perustavat perheen täällä.

Maahanmuutto ei kohdistu tasaisesti Suomen eri alueille. Pääosa maahanmuuttajista asuu suurimmissa kaupungeissa. Pääkaupunkiseudulla jo joka kymmenes asukas on maahanmuuttajataustainen. Maahanmuuttajat liikkuvat paljon myös maan sisällä. Tulevaisuudessa väestökehitys saattaa joillakin alueilla olla pitkälti maahanmuuton varassa.

³ Arvio, johon sisältynee myös Suomeen pidemmäksi aikaa muuttaneita ja oleskeluoikeutensa rekisteröineitä EU:n kansalaisia.

1.4 Maahanmuuttajien kotoutuminen Suomeen

Suomen ensimmäinen kotouttamista koskeva lainsäädäntö tuli voimaan vuonna 1999. Vuonna 2009 aloitettiin lain kokonaisuudistus, ja uusi kotoutumislaki tuli voimaan syyskuun alussa 2011. Kotoutumislain mukaan hallituskauden alussa tulee laatia valtion kotouttamisohjelma ja ensimmäinen ohjelma hyväksyttiin vuonna 2012. Ohjelmassa tarkastellaan maahanmuuttajaväestön tarpeita läpäisyperiaatteella kaikilla politiikan aloilla, etenkin työllisyys-, koulutus-, asumis- sekä sosiaali- ja terveyspalveluissa. Vuoteen 2015 ulottuvassa ohjelmassa keskeinen tavoite on maahanmuuttajien osallisuuden lisääminen.

Maahanmuuttajien työttömyysaste on Suomessa kolminkertainen kantaväestöön verrattuna. Myös riski joutua työttömäksi on maahanmuuttajilla suurempi kuin muulla väestöllä. Työllisyysaste kuitenkin paranee Suomessa asutun ajan kuluessa ja vastaa pitkällä aikavälillä kantaväestöä.

Vuonna 2011 työ- ja elinkeinotoimistojen asiakkaina oli yhteensä 15 600 työttömäksi työnhakijaksi luettavaa kotoutumistukea saavaa maahanmuuttajaa, minkä lisäksi työvoiman ulkopuolella olevia maahanmuuttajia asioi kunnallisissa kotoutumispalveluissa.

1.5 Maahanmuuttoon suhtaudutaan varautuneesti

Suomi on maahanmuuttomaana nuori, mikä osaltaan selittää sitä, että suomalaisten asenteita maahanmuuttoon ovat hallinneet varsin kielteiset mielikuvat, joissa kansainvälistyminen ja maahanmuutto nähdään uhkana kansalliselle kulttuurille. Kaikkeen maahanmuuttoon ei kuitenkaan suhtauduta yhtä varautuneesti. Perinteisesti työperusteiseen maahanmuuttoon on suhtauduttu myönteisimmin. Myös esimerkiksi henkilön sukupuoli, ikä, koulutus ja asuinpaikka vaikuttavat siihen, miten hän suhtautuu maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin.⁴

⁴ Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta - Asennemuutokset 1987–2007; Jaakkola; 2009.

Elinkeinoelämän valtuuskunnan tutkimuksen mukaan asenteet ovat 2000-luvulla kuitenkin jossain määrin lieentyneet. Tästä huolimatta yli puolet suomalaisista oli sitä mieltä, että suomalaista kulttuuria tulisi varjella kansainvälistymiseltä. Siinäkin tapauksessa, että maahanmuuton tarvetta perusteltiin väestön ikääntymisellä ja huoltosuhteen muutoksella, vain noin kolmannes olisi ollut halukas helpottamaan ulkomaalaisten muutttoa Suomeen.⁵

Sekä Suomessa että EU-tasolla tehdyt tutkimukset, esimerkiksi vuosittaiset viharikostutkimukset, kertovat maahanmuuttajien arkipäivässä esiintyvistä syrjinnästä ja rasismista.⁶ Rasismiin ja syrjintään liittyvät kokemukset vaikuttavat kielteisesti paitsi maahanmuuttajien arkeen, myös laajemmin koko suomalaiseen yhteiskuntaan.⁷

MAAHANMUUTTOPOLITIIKAN VALMISTELUN VIITEKEHYS

Suomen perustuslain perusoikeussäännökset, EU:n lainsäädäntö ja Suomen ratifioimat kansainväliset sopimukset asettavat reunaehdot maahanmuuttopolitiikan valmistelulle.

Kansalliseen maahanmuuttopolitiikkaan ja -lainsäädäntöön vaikuttaa erityisesti EU:n turvapaikka- ja maahanmuuttopolitiikka, jonka valmisteluun Suomi aktiivisesti osallistuu.

Kansallisesti maahanmuuttopolitiikka liittyy useisiin muihin politiikkoihin, erityisesti työvoima-, sosiaali- ja terveys-, koulutus- ja kielipolitiikkaan. Käynnissä olevat valtakunnalliset uudistukset, kuten esimerkiksi kuntauudistus, vaikuttavat myös maahanmuuttopolitiikkaan.

⁵ Ovi raottuu – suomalaisten maahanmuuttoasenteet 2012; Elinkeinoelämän valtuuskunnan julkaisema EVA analyysi No 22; 2012.

⁶ Esimerkiksi *Racism and ethnic discrimination*. Julkaisussa *EU-MIDIS Data in Focus Report 6: Minorities as Victims of Crime*; EU:n perusoikeusvirasto; 2012. *Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi - Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa*; Terveysten ja hyvinvoinnin laitos; 2012.

⁷ Esimerkiksi *Rasismi. Oppeja, asenteita, toimintaa ja seurauksia*. Teoksessa *Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta*; Rastas, Huttunen & Löytty; 2005. *Rasistinen Suomi*; Puuronen; 2011.

2. Kohti 2020-lukua

2.1 Liikkuvuus lisääntyy

Globaali liikkuvuus lisääntyy myös tulevaisuudessa. Sen taustalla on monenlaisia syitä kuten toimeentulon hankkiminen, perhe, opinnot ja muut uudet mahdollisuudet. Myös köyhyys, erilaiset konfliktit, luonnonkatastrofit sekä ilmastomuutoksen aiheuttamat ilmiöt voivat sysätä ihmisiä liikkeelle. Liikkuvuus onkin luonteeltaan arvaamatonta ja siksi usein vaikeasti ennakoitavaa.

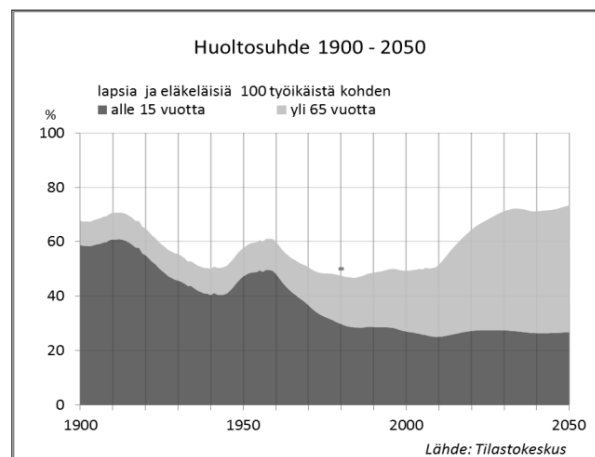

Myös Suomeen suuntautuva liikkuvuus lisääntyy ja saa uusia muotoja. Suomeen tullaan ja täältä lähdetään muualle entistä useammin, myös lyhytaikaisesti. Erään arvion mukaan Suomessa on vuonna 2020 noin 345 000 ulkomaan kansalaista,⁸ mikä on lähes kaksinkertainen määrä nykyiseen verrattuna.

Liikkuvuus tuo mukanaan sekä mahdollisuuksia että haasteita. Mahdollisuudet liittyvät läheisesti huoltosuhteen muutokseen ja yhteiskunnan moninaistumiseen. Samalla on kuitenkin varauduttava vastaamaan lisääntyvän liikkuvuuden aiheuttamiin yhteiskunnallisiin muutoksiin. Maahanmuuttopolitiikkamme onnistuminen riippuu paitsi meistä itsestämme myös kehityksestä muualla maailmassa, erityisesti Euroopassa.

2.2 Huoltosuhde muuttuu

Työmarkkinoilta eläköityvät ikäluokat ovat lähivuosina huomattavasti työelämään tulevia ikäluokkia suurempia. Tilanne on kriittisin sosiaali- ja terveysalalla. Samanaikaisesti kun nuorisoikäluokien koko pienenee, palvelujen tarvitsojia on yhä enemmän. Kehitys koskee koko Eurooppaa, mutta Suomi kohtaa tämän muutoksen ennen muita Länsi-Euroopan maita.

Maahanmuutto tarjoaa osaltaan vastauksen huoltosuhteongelmaan ja maiden välinen kilpailu osaavista ja uutta luovista työntekijöistä lisääntyy. Kilpailu työntekijöistä lisääntyy globaalisti maiden kilpaillessa siitä, mihin arvonn lisää tuottavat toiminnot sijoittuvat. Menestyäkseen kilpailussa Suomen on kyettävä tehokkaasti houkuttelemaan osaavaa työvoimaa. Tarve korostuu aloilla, joilla

⁸ Tilastokeskus / P. Myrskylä.

työvoimapula on suurin. Lisäksi muusta syystä kuin työn perusteella tänne tulevat maahanmuuttajat on onnistuttava työllistämään nykyistä nopeammin ja paremmin.

2.3 Moninaisuus yhteiskunnassa lisääntyy

Suomi moninaistuu maahanmuuton myötä. Maahanmuuttoon liittyvät kysymykset arkipäiväistyvät vähitellen. Samalla kasvaa myös niiden maahanmuuttajataustaisten henkilöiden määrä, jotka itse aktiivisesti osallistuvat Suomessa käytävään yhteiskunnalliseen keskusteluun ja poliittiseen päätöksentekoon.

Lisääntyvä moninaisuus on voimavara. Ihmisten erilaisuuden arvostaminen ja avoimuus uusille ajatuksille ovat tärkeitä myönteisen vuorovaikutuksen lähteitä. Maahanmuuttajien taidot, osaaminen ja innovaatiot ovat tärkeä osa Suomen kehitystä ja kansainvälistä kilpailukykyä.

Moninaisuuden lisääntymiseen sisältyy kuitenkin myös yhteiskunnallisen eriarvoistumisen vaara, mistä löytyy esimerkkejä muualta Euroopasta. Erilaisten kulttuurien, uskontojen ja arvojen mahdolliset ristiriidat voivat heikentää yhteiskunnan sisäistä eheyttä ja lisätä yhteiskunnallista eriarvoisuutta. Eriarvoistumisen riskiä vähentää merkittävästi se, että maahan muuttavat ihmiset ja heidän lapsensa löytävät paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa ja kokevat itsensä merkityksellisiksi yhteiskunnan jäseniksi.

Maahanmuuttajien ja kantaväestön kanssakäyminen muuttaa yhteiskuntaa avoimemmaksi erilaisuudelle. Muutoksen edelläkävijöitä ovat tämän päivän lapset ja nuoret, jotka varttuvat aiempaa kansainvälisemmässä Suomessa. Heidän myötänsä moninaisuus ei enää 2020-luvulla ole erillinen kysymys, vaan se on osa arkea.

Tämä strategia pyrkii vastaamaan edellä esitettyihin mahdollisuuksiin ja haasteisiin seuraavien suuntaviivojen kautta:

1. SUOMI ON TURVALLISESTI AVOIN

2. JOKAINEN LÖYTÄÄ PAIKKANSA

3. MONINAISUUS ON ARKEA

3. Maahanmuuttopolitiikan suuntaviivat

3.1 Suomi on turvallisesti avoin

- ❖ Menestyäkseen muuttuvassa maailmassa Suomi tarvitsee aktiivista, suunnitelmallista ja kohdennettua työperusteista maahanmuuttoa.
- ❖ Ihmisten liikkuvuus edellyttää Suomelta sekä avoimuutta että maahanmuuton hallintaa.
- ❖ Suomi on sitoutunut antamaan kansainvälistä suojelua sitä tarvitseville.
- ❖ Maahanmuuttopolitiikan hyväksyttävyyys ja maahanmuuttajien oikeudet varmistetaan selkeällä lainsäädännöllä, toimivilla käytännöillä ja läpinäkyvällä viiranomaistoiminnalla.

3.1.1 Liikkuvuus on Suomelle mahdollisuus

Asuessaan ja työskennellessään eri maissa ihmiset kartuttavat kokemuksiaan ja osaamistaan. Suomeen muuttavat tuovat tullessaan innovaatioita ja uudenlaisia toimintatapoja. Ihmisten liikkuvuus luo kansainvälisiä verkostoja, joita voidaan hyödyntää monin tavoin.

Puhdas ympäristö, turvallinen yhteiskunta, yhdenvertainen työelämä, laadukas koulutusjärjestelmä ja toimivat palvelut ovat Suomen valttikortteja. Hyvä maine on osa maamme kilpailukykyä. Suomessa käyneet ja täällä asuvat levittävät Suomi-kuvaa maailmalle. Toistaiseksi tällaiseen Suomi-kuvan välittymiseen on maahanmuuton näkökulmasta kiinnitetty käytännössä vain vähän huomiota.

⇒ *Suomen avoimuudesta, vahvuuksista ja vetovoimatekijöistä on viestittävä nykyistä tehokkaammin.*

Suomi tarvitsee nuoria, maahamme pysyvämmiin jääviä, työmarkkinoiden käytettävissä olevia maahanmuuttajia. Ulkomaalaisia työntekijöitä tarvitaan täydentämään suomalaista työvoimaa. Haasteellisin tilanne tulee olemaan sosiaali- ja terveysalalla, jossa työvoiman vajauksen arvioidaan olevan vuoteen 2025 mennessä vähintään 20 000 henkilöä. Työvoimapulaan vastaaminen edellyttää eettisesti kestävästä rekrytointia sekä EU:n alueelta että sen ulkopuolelta.

Suomi tarvitsee korkeasti koulutettuja ja muita osaavia työntekijöitä, asiantuntijoita ja yrittäjiä eri aloille, jotta varmistamme työmarkkinoidemme toimivuuden ja ylläpidämme kilpailukykyämme. Tarvitsemme aktiivista, suunnitelmallista ja kohdennettua työperusteista maahanmuuttoa. Myös ulkomaisten investointien saaminen Suomeen edellyttää mahdollisuutta työntekijöiden ja yritysten avainhenkilöiden joustavaan liikkumiseen.

⇒ *Osaavan työvoiman tilapäistä ja pysyvää maahanmuuttoa on edistettävä etenkin kehittämällä työvoiman tarpeen ennakointia ja valmiuksia kohdennettuihin rekrytointeihin ulkomailla. Hallitusohjelman mukaisesti Suomi noudattaa kuluvalle hallituskaudella työvoiman saatavuusharkintaa. Työvoiman saatavuusharkinnan toimivuutta seurataan.*

⇒ *Työvoimaosuudeltaan suurimmalla toimialalla, sosiaali- ja terveyspalveluissa, tulee kehittää ja mallintaa kansainvälistä rekrytointia ja sen edellyttämää yhteistyötä.*

Kun osaava työntekijä harkitsee muuttoa Suomeen tai jäämistä maahan, keskeisenä tekijänä on usein mahdollisuus elää maassa yhdessä oman perheen kanssa. Perhesideperusteisen oleskeluluvan edellytyksillä voi siten olla vaikutusta Suomen houkuttelevuuteen työntekijäkomana. Luvan edellytyksenä vaadittavan toimeentulon taso voi muodostua maahantulon esteeksi etenkin pienempien palkkatasojen tehtävissä työskentelevien henkilöiden perheenjäsenille. Toimeentulovaatimus on suhteutettu elinkustannuksiin, jotka ovat Suomessa usein lähtömaita korkeammat. Kunkin perheen tulojen ja menojen ennakkollinen arviointi lupaharkinnan yhteydessä on haasteellista, ja esimerkiksi asumiskustannuksissa on maan eri osissa merkittäviä eroja. Yksittäistapauksellista harkintaa korostetaan jo nykyisessä soveltamiskäytännössä, ja tulorajoista joustetaan työntekijöiden monilapsisten perheiden kohdalla. Toimeentulovaatimuksen tapauskohtainen alentaminen työntekijöiden perheenjäsenille on yksi tapa edistää työvoiman maahanmuuttoa.

⇒ *Perheen merkitys otetaan huomioon työvoiman maahanmuuttoa kehitettäessä, ja oleskelulupien tulorajoista voidaan tapauskohtaisesti joustaa alaspäin työntekijöiden perheenjäsenten kohdalla. Oleskelulupapäätöstä tehtäessä kunkin perheen yksilöllisiin olosuhteisiin kiinnitetään entistä tarkemmin huomiota.*

Suomeen tulevien ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä ja osuus kaikista opiskelijoista on kasvanut voimakkaasti 2000-luvulla, ja kasvua odotetaan tapahtuvan tulevaisuudessakin. Kansainväliset tutkinto-opiskelijat ovat valmistuttuaan tärkeä voimavara suomalaisille työmarkkinoille. Keskeinen edellytys työmarkkinoille sijoittumiseksi on riittävän tasoinen kotimaisten kielten taito.

⇒ *Ulkomaalaisten opiskelijoiden edellytyksiä jäädä Suomeen tutkinnon suorittamisen jälkeen on parannettava erityisesti opintojen aikana tapahtuvan eritasoisen kotimaisen kielten opetuksen, valmistumisen jälkeen myönnettävän oleskeluluvan keston pidentämisen ja harjoittelumahdollisuuksien avulla.*

3.1.2 Paremmat valmiudet kohdata liikkuvuuteen liittyvät haasteet

Liikkumisen lisääntyminen näkyy rajanylitysliikenteessä. Etenkin itärajan rajanylityspaikkojen kautta tapahtuvat ylitykset kasvavat voimakkaasti. EU:n jäsenmaista Suomi tulee kohtaamaan mahdollisen EU:n ja Venäjän viisumivapauden vaikutukset konkreettisimmin.

Viisumijärjestelmällä pyritään etukäteen varmistamaan se, maahantulon edellytykset täyttyvät silloin kun viisumia vaaditaan. Viisumimenettelystä luopuminen ei kevennä rajatarkastuksia, koska tällöin maahan tulijoiden oikeus ylittää raja ja saapua Suomeen tarkastetaan ensimmäisen kerran vasta ulkorajan raja-asemilla.

⇒ *Kasvavan rajaliikenteen sujuvuus ja turvallisuus on taattava kehittämällä viranomais-ten välistä yhteistyötä ja rajanylityspaikkojen läpäisykykyä sekä hyödyntämällä uusinta tekniikkaa.*

Laiton maahanmuutto Schengen-alueelle on yhä globaalimpaa ja järjestäytyneempää. Euroopan mittakaavassa laiton maahanmuutto Suomeen on kuitenkin vähäistä. Suurin osa, yli 90

%, laittomasta maahanmuutosta Suomeen tulee tällä hetkellä Schengen-alueen kautta. Schengen-alueen sisärajojen kautta tulevaan muuttoon ei viranomaisilla ole mahdollisuutta puuttua rajatarkastuksilla, minkä vuoksi maan sisällä tapahtuvan viranomaisvalvonnan merkitys korostuu. Laittoman maahantulon torjunnassa on aina huomioitava oikeus kansainväliseen suojeluun.

Maahanmuuttoon saattaa liittyä myös ihmiskauppaa. Ihmiskaupan uhrien tunnistaminen on eri syistä vaikeaa. Ihmiskaupan uhrien auttaminen ja suojeleminen on kaikissa tapauksissa turvattava.

- ⇒ *Laitonta maahanmuuttoa ja ihmiskauppaa on ehkäistävä ja torjuttava viranomaisyhteistyössä niin lähtömaissa, lähialueilla, ulkorajoilla kuin sisämaassakin sekä kehittämällä rajaturvallisuusjärjestelmää kansallisesti ja EU-tasolla ottaen huomioon perusoikeuksien kunnioittamisen ja tietosuojan vaatimukset.*
- ⇒ *Lähtömaissa olevissa Suomen edustustoissa tapahtuvaa yhdyshenkilötoimintaa on kehitettävä hakijoiden oikeusturvaa kunnioittaen*
- ⇒ *Schengen-alueella tapahtuvan sisäisen liikkuvuuden seurantaa on kehitettävä laitton maahantulon ja ihmiskaupan torjumiseksi.*
- ⇒ *Ihmiskaupan uhrien tunnistamista, auttamista ja heidän oikeuksiensa toteutumista on tehostettava eri viranomaisten toimenpitein.*

Työmarkkinoiden kansainvälistymiseen voi liittyä epäkohtia kuten ulkomaalaisten työntekijöiden työsyryntä sekä laitton ja harmaa työnteko. Työmarkkinoiden toimivuus edellyttää, että epäkohtiin puututaan entistä tehokkaammin. Tähän liittyen on jo käynnissä hallituksen tehostetun harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelman vuosille 2012-2015 mukaisia toimenpiteitä.

- ⇒ *Harmaata työntekoa on torjuttava ja työehtojen toteutumista valvottava eri viranomaisten suunnitelmallisella yhteistyöllä.*
- ⇒ *Suomeen töihin tuleville on annettava tietoa Suomen työlainsäädännöstä ja työehdoista jo lähtömaassa.*

Osa ulkomaalaisista haluaa pysytellä kokonaan virallisten järjestelmien ulkopuolella esimerkiksi maasta poistamisen välttämiseksi. He ovat erityisen alttiita syrjäytymiselle ja hyväksikäytölle. Perus- ja ihmisoikeudet koskevat myös heitä, vaikka heidän oleskelunsa olisi ulkomaalaislain näkökulmasta laitonta. Ulkomaalaiset, joille myönnetään ulkomaalaislain 51 §:n nojalla tilapäinen oleskelulupa (B-lupa), jäävät vastaanottokeskusten asiakkaiksi, ja heidän välttämättömät terveyspalvelunsa katetaan valtion rahoituksella vastaanottojärjestelmän kautta. Muiden B-luvalla ja ilman oleskelulupaa olevien ihmisten mahdollisuus saada terveydenhuoltoa selvitetään. Parhaillaan selvitetään luvattomasti maassa oleskelevien henkilöiden terveyspalveluiden saantiin liittyviä kysymyksiä, mukaan lukien terveydenhuollon järjestämisen vaihtoehtoja.

- ⇒ *Luvattomasti tai ilman oleskelulupaa maassa oleskelevien henkilöiden ihmisoikeudet on kansainvälisten sopimusten mukaisesti taattava ja niiden toteutumista on selvitettävä ja seurattava.*

3.1.3 Suomi kantaa vastuuta osana kansainvälistä yhteisöä

Konfliktit ja turvattomuus aiheuttavat osaltaan kansainvälistä liikkuvuutta. Valtaosa ihmisistä, jotka jättävät kotinsa hakeakseen suojelua toisesta maasta, jää kotimaansa lähialueille. Osa hakee suojelua myös kauempaa. Suomi on kansainvälisesti sitoutunut suojelemaan niitä, jotka joutuvat lähtemään kotiseudultaan vainon, vakavien ihmisoikeusloukkausten tai aseellisten selkkausten vuoksi. Tätä toteutetaan oikeudenmukaisella ja tehokkaalla turvapaikkamenettelyllä. Suomesta kansainvälistä suojelua hakevaa ei siirretä vastuunmäärittämisasetuksen perusteella maahan, jonka turvapaikkamenettelyssä tai vastaanotto-olosuhteissa on puutteita, jotka johtavat epäinhimilliseen tai halventavaan kohteluun. Myös heidän oikeutensa perheen yhdistämiseen turvataan kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti.

⇒ *Suomessa annetaan tulevaisuudessakin korkeatasoista suojelua, joka turvaa yhtäläiset oikeudet ja etuudet kaikille suojelun tarpeessa oleville.*

Pitkittyneiden pakolaisongelmien välttämiseksi paenneille on löydettävä kestäviä ratkaisuja mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja lähellä kotiseutua. Yhteistyössä eri valtioiden, EU:n ja kansainvälisten järjestöjen kesken on pyrittävä kokonaisvaltaisiin ratkaisuihin, joihin voi kuulua esimerkiksi kotimaahan paluun tukemista, paikallisen suojelujärjestelmän vahvistamista, kehitysyhteistyöhankkeita ja pakolaisten uudelleensijoittamista eri maihin pakolaiskiintiössä.

⇒ *Kiintiöpakolaispolitiikka on jatkossakin keskeinen osa Suomen kansainvälisen suojelun politiikkaa.*

Maahanmuuttopolitiikalla on yhteys ulko- ja kehityspolitiikkaan. Yhteydet maahanmuuton ja kehityksen välillä on tiedostettu niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin, mutta ne eivät vielä riittävästi heijastu käytännön toimintaan. Siksi on lisättävä tietämystä muuttoliikkeen ja kehityksen myönteisestä ja kielteisestä vaikutuksesta toisiinsa. Tämä mahdollistaa toimimisen eettisesti kestäväällä tavalla ja ehkäisee muuttoliikkeestä aiheutuvia kielteisiä vaikutuksia.

⇒ *Suomen on maahanmuuttopolitiikallaan tuettava pitkäjänteisesti kehitystavoitteiden saavuttamista. Kehityspolitiikalla ja -yhteistyöllä on tuettava kehitysmaiden olosuhteiden paranemista siten, että siirtyminen maasta toiseen on ihmisille valinta eikä välttämättömyys.*

Köyhien lähtömaiden kehittymisen tukemiseksi tarvitaan yhteistyötä kansallisella tasolla paitsi viranomaisten myös kansalaisyhteiskunnan, tutkijoiden ja yksityisen sektorin kesken. Maahanmuuttajayhteisöillä on usein halua ja osaamista osallistua lähtömaansa kehittämiseen.

⇒ *Maahanmuuttajayhteisöjen osaaminen ja halukkuus parantaa lähtömaidensa oloja on kytkettävä tiiviimmäksi osaksi Suomen kehityspolitiikkaa.*

3.1.4 Joustavampi maahanmuuttohallinto ja toimivammat menettelyt

Maahanmuuttokysymykset ovat osa useiden hallinnonalojen ja eri viranomaisten toimintaa. Vastuujakojen tulee olla selkeät ja tarkoituksenmukaiset, mutta samalla hallinnon tulee toimia kokonaisuutena. Ministeriöiden välisen yhteistyön lisäksi tarvitaan nykyistä enemmän myös muiden toimijoiden, ennen muuta kuntien ja valtion, yhteistyötä.

⇒ *Maahanmuuttohallinnon työnjakoa ja vastuita on selkiinnyttävä ja poikkihallinnollista yhteistyötä tehostettava.*

Maahanmuuttopolitiikan valmistelu ja toimiva maahanmuuttohallinto edellyttävät täsmällistä tietoa kansainvälisestä liikkuvuudesta. Olemassa olevaa tietoa on koottava yhteen luotettavan kokonaiskuvan saamiseksi maahanmuuton tilasta. Tarvitaan myös lisää kansainväliseen muuttoliikkeeseen liittyvää tilasto- ja tutkimustietoa, jota on hyödynnettävä viranomaistyössä nykyistä paremmin.

⇒ *Maahanmuuttoa koskevan tilasto- ja tutkimustiedon saatavuutta ja käyttöä on kehitettävä.*

Maahanmuuttajat ovat yhä useammin erilaisten julkisten palveluiden käyttäjiä, minkä vuoksi on kehitettävä osaamista ottaa huomioon maahanmuuttajat ja heidän tarpeensa. Esimerkiksi sähköistä asiointia ja yhteispalveluja kehitettäessä on otettava huomioon, että maahanmuuttajat tarvitsevat usein enemmän neuvontaa. Lisäksi on varmistettava se, että viranomaiskieli on selkeää ja ymmärrettävää, ja että palveluista tiedotetaan ja neuvontaa annetaan myös muilla kuin kotimaisilla kielillä. Myös selkokielen käyttöä tulisi lisätä. Maahanmuuttajien oman kokemuseräisen tiedon hyödyntäminen palveluiden kehittämisessä on tärkeää.

⇒ *Palveluja kehitettäessä on otettava huomioon myös maahanmuuttaja-asiakkaiden lähtökohdat ja palvelutarpeet.*

⇒ *Haavoittuvassa asemassa olevat asiakkaat on tunnistettava ja heidän erityistarpeisiinsa on vastattava.*

Maahanmuuttohallinnon asiakkaiden ja heidän asioitaan käsittelevien viranomaisten yhteinen etu on, että menettelyt ovat toimivia, avoimia ja tehokkaita. Luvan saamisen edellytysten tulee olla ennakoitavissa ja yleisesti tiedossa, jotta ne ymmärretään ja hyväksytään.

Hakemusten käsittelyn tulee olla viivytyksetöntä. Kun viranomainen selvittää lupaperusteet mahdollisimman tarkasti heti menettelyn alkuvaiheessa, vältetään myöhempiä viiveitä. Sujuvan yhteistyön merkitys korostuu, jos asian käsittelyyn osallistuu useita viranomaisia.

⇒ *Maahanmuuttohallinnon lupamenettelyineen on oltava joustava ja selkeä. Kaikki lupahakemukset tulee käsitellä viivytyksettä ja kohtuullisessa ajassa. Schengen-viisumeiden osalta myötävaikutetaan Euroopan unionin lainsäädännössä säädettyjen lupamenettelyiden sujuvoittamiseen. Oleskelulupa-asioinnin kehittämistä selvitetään ottaen huomioon muun muassa mahdollisuudet käyttää oleskelulupahakemusten vastaanottamisessa vaihtoehtoisia keinoja.*

- ⇒ *Oleskelulupajärjestelmä on saatettava paremmin vastaamaan tarpeeseen edistää ulkomaisen työvoiman maahanmuuttoa ja Suomen vetovoimaisuutta.*
- ⇒ *Selvitetään mahdollisuutta olla sitomatta EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevan työntekijän oleskelulupaa yksittäiseen työnantajaan toimialan sisällä ja arvioidaan työsuojeluviranomaisten valvontamahdollisuuksia. Selvitysten perusteella tehdään tarvittavat päätökset.*
- ⇒ *Viranomaisten saumaton yhteistyö hakemuksen vireillepanosta päätökseen on varmistettava.*

Maahanmuuttohallinnon on jatkuvasti tuotettava hyvin perustellut ja oikeat päätökset. Haa-voittuvassa asemassa olevat asiakkaat on tunnistettava ja heidän erityistarpeisiinsa on vastattava.

- ⇒ *Päätösten laatua on seurattava ja päätöksenteossa on otettava huomioon ihmisten yksilölliset tarpeet.*
- ⇒ *Ajantasaisen ja oikean lähtömaatiedon saatavuus on varmistettava.*

Maasta poistamismenettelyn on oltava joutuisa, tehokas ja ihmisarvoa kunnioittava. Maasta poistamista koskeva päätöksenteko perustuu yksilölliseen harkintaan ja oikeusturvan takaa- viin menettelyihin. Lainsäädäntöä tullaan täsmentämään sen varmistamiseksi, ettei maasta poistamista panna täytäntöön, ennen kuin tuomioistuin on ratkaissut täytäntöönpanon kieltä- mistä koskevan hakemuksen. Vapaaehtoista paluuta on pidettävä ensisijaisena vaihtoehtona, mutta tarvittaessa maasta poistuminen on varmistettava viranomaisten täytäntöön panemana. Rikoksiin syyllistymisen perusteella oleskeluoikeutensa menettäneet henkilöt poistetaan maasta lähtökohtaisesti viranomaistoimin

- ⇒ *Selkeillä säännöksillä ja toimivalla paluujärjestelmällä on varmistettava se, että Suomeen ei synny ilman maassaolo-oikeutta oleskelevien ihmisten joukkoa. Vapaaeh- toista paluuta on pidettävä ensisijaisena vaihtoehtona.*

3.2 Jokainen löytää paikkansa

- ❖ Maahanmuuttajat kotoutuvat Suomeen työn, koulutuksen, lasten päivähoidon, harrastusten, järjestötoiminnan sekä arjen vuorovaikutuksen kautta.
- ❖ Mahdollisuus perheenyhdistämiseen on usein olennaista maahanmuuttajien onnistuneelle kotoutumiselle.
- ❖ Kotimaisten kielten taidolla on suuri merkitys yhteiskuntaan osallistumisessa.
- ❖ Tehokkaat ja tarkoituksenmukaiset palvelut tukevat hyvää kotoutumista.

3.2.1 Maahanmuuttajat osallisina yhteiskunnassa

Kotoutuakseen maahanmuuttajan on voitava tuntee itsensä osaksi yhteiskuntaa sen eri osa-alueilla, esimerkiksi politiikassa, taloudessa, mediassa sekä sosiaalisessa ja kulttuurielämässä. Onnistuneen kotoutumisen kannalta myös perheenyhdistämisen mahdollisuus on usein tärkeä tekijä. Kuntalaisuus ja eri demokratiaoikeuksien toteutuminen varmistavat maahanmuuttajien mahdollisuuden vaikuttaa ja osallistua yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Toistaiseksi maahanmuuttajien äänestysaktiivisuus on kuitenkin ollut kunnallisvaaleissa alhainen ja maahanmuuttajataustaisten valtuutettujen määrä pieni.

⇒ *Maahanmuuttajien osallistumismahdollisuuksia on tuettava erityistoimin ja niistä on tiedotettava aktiivisemmin ja monikanavaisemmin.*

Eri väestöryhmien välinen arjen vuoropuhelu auttaa maahanmuuttajia löytämään paikkansa yhteiskunnassamme. Osallistumalla järjestötoimintaan maahanmuuttajat voivat luoda verkostoja ja kartuttaa taitoja, jotka edesauttavat yhteiskunnalliseen elämään osallistumista. Järjestöillä on merkittävä rooli myös viranomaisten tarjoamien palvelujen täydentäjänä sekä yhteistyökumppaneina maahanmuuttajia tukevia palveluita suunniteltaessa ja toteutettaessa. Myös uskonnolliset yhteisöt tukevat tärkeällä tavalla vuoropuhelua.

⇒ *Eri väestöryhmien välistä vuorovaikutusta ja maahanmuuttajien osallistumista järjestötyöhön on lisättävä. Järjestöjen edellytyksiä tukea maahanmuuttajien osallisuutta ja kotoutumista on vahvistettava.*

3.2.2 Maahanmuuttajat voivat hyödyntää osaamistaan

On tärkeää luoda edellytykset sille, että Suomeen tulijat voivat hyödyntää monipuolisesti osaamistaan ja osallistua suomalaisen yhteiskunnan rakentamiseen. Kotimaisten kielten taidolla ja henkilökohtaisilla verkostoilla on suuri merkitys yhteiskuntaan osallistumisessa.

Maahanmuuttajilla on usein vaikeuksia työllistyä koulutustaan vastaaviin tehtäviin. Kotimaisten kielten riittävä opetus on merkittävässä asemassa työmarkkinoille pääsyn tukemisessa.

Lisäksi maahanmuuttajien osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen sekä toimivat ja joustavat koulutuspolut edesauttavat työllistymistä ja paikan löytymistä yhteiskunnassa.

- ⇒ *Maahanmuuttajien sijoittumista työelämään on tuettava yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa, etenkin monimuotoisuusjohtamista ja työelämän asenneilmapiiriä kehittämällä.*
- ⇒ *Kotimaisten kielten opetusta ja muuta työvoimapolitiittista koulutusta sekä koulutuksen vaikuttavuutta on lisättävä. Samoin on kehitettävä mahdollisuuksia opiskella kotimaisia kieliä myös työsuhteen aikana. Rohkaistaan työnantajia tukemaan maahanmuuttajatyöntekijöiden työsuhteen aikaista suomen tai ruotsin kielen opiskelua.*
- ⇒ *On kehitettävä maahanmuuttajien osaamisen tunnistamista ja täydentämistä sekä työelämän tarpeisiin vastaavaa kielikoulutusta.*
- ⇒ *Maahanmuuttajien lähtömaassa tai muutoin hankkima ammatillinen osaaminen tulee tunnistaa ja tunnustaa. Sijoittumista työelämään tulee nopeuttaa työelämän tarpeita vastaavalla kielikoulutuksella.*

Hyvin toimivat julkiset työvoima- ja yrityspalvelut sekä moninaisuutta tukeva, laadukas työelämä edistävät maahanmuuttajien työllisyyttä. Merkitystä on myös työelämän asenneilmapiirillä. Moninaisuus on otettava huomioon osana työelämän laatu- ja kehittämiskysymyksiä.

- ⇒ *Työelämän tulee olla valmis vastaanottamaan maahanmuuttajia. Myös maahanmuuttajien yrittäjyyttä on tuettava aktiivisesti.*

Suomessa koulunsa käyneiden maahanmuuttajataustaisten nuorten on valmistuttuaan usein vaikea työllistyä koulutustaan vastaavalle alalle. Tähän ovat usein syynä puutteelliset työelämän verkostot. Varhaisilla koulutusasteilla tehdyillä toisen kotimaisen kielen vapautuspäätöksillä voi olla jatko-opintojen tai virkauramahdollisuuksien kannalta kielteisiä vaikutuksia.

- ⇒ *On tuettava maahanmuuttajataustaisten nuorten sujuvaa siirtymistä koulutuksesta työelämään erityisesti panostamalla enemmän opintojen aikaiseen kotimaisten kielten opetukseen ja muihin tukipalveluihin. Myös maahanmuuttajataustaisten nuorten harastusmahdollisuuksia on edistettävä.*

3.2.3 Palvelut tukevat kotoutumista

Maahanmuuttajat ja heidän tarpeensa ovat erilaisia. Monet osaavat toimia suomalaisessa palvelujärjestelmässä ja oppivat suomen tai ruotsin kieltä ilman erityisiin kotouttamistoimenpiteisiin ohjaamista.

On tärkeää, että maahanmuuttajat voivat hyödyntää osaamistaan myös muulla tavoin kuin työelämässä. Esimerkiksi vaikeista olosuhteista saapuneiden pakolaisten, ikäihmisten, alhaisen koulutustaustan omaavien tai vaikeasti sairaiden tai vammaisten kotoutumispolku voi olla erilainen ja työllistyminen voi viedä aikaa. Tavoitteena voi myös olla jokin muu tapa löytää paikka yhteiskunnassa ja osallistua sen toimintaan.

- ⇒ *On huolehdittava siitä, että julkiset palvelut soveltuvat maahanmuuttajille. Tavoitteena tulee olla, että maahanmuuttajat käyttävät samoja perus- ja erityispalveluja kuin muut. Kuitenkin etenkin maahanmuuton alkuvaiheessa tulee huolehtia maahanmuuttajien erityistarpeisiin vastaamisesta tarvittaessa myös yksilöllisin palveluin.*

Panostamalla maahantulon alkuvaiheeseen voidaan nopeuttaa työllistymistä ja vähentää koulutuspoluilta putoamista. Samalla vähennetään mahdollisesta syrjäytymisestä syntyviä ongelmia ja kustannuksia tulevaisuudessa.

- ⇒ *Kotoutumista on tuettava laadukkaalla alkuvaiheen ohjauksella ja neuvonnalla sekä varmistamalla pääsy kotoutumista tukeviin palveluihin heti maahantulon jälkeen.*

Perheellä on suuri merkitys kotoutumisen edistymisessä. Kotoutumisessa panostetaan koko perheen toimivaan vuorovaikutukseen sekä turvallisen ja eheän kasvuympäristön luomiseen lapsille. Neuvola ja varhaiskasvatus sekä perusopetus ja oppilashuoltopalvelut ovat lapsiperheiden tärkeimpiä palveluja.

Kahden kulttuurin keskellä eläviin maahanmuuttajaperheiden lapsiin kohdistuu erityisiä paineita. Eritahtinen kotoutuminen voi aiheuttaa kuilun vanhempien ja jälkikasvun välille, kun lapset ja nuoret kiinnittyvät suomalaiseen yhteiskuntaan koulunkäynnin myötä vanhempiaan nopeammin.

- ⇒ *Maahanmuuttajavanhempia on tuettava lastensa kasvattajina ja turvallisen kasvuympäristön luojina perheille suunnatuin palveluin.*

Puolisoina maahan saapuneet ja kotona lapsia hoitavat naiset jäävät miehiä useammin kotouttamistoimien ulkopuolelle, mikä vaikeuttaa myös lasten yhteiskunnan jäseniksi kasvun tukemista perheessä. Lisäksi maahanmuuttajanaisten työttömyysaste on korkeampi kuin miesten.

- ⇒ *Työelämän ulkopuolella oleville maahanmuuttajille, kuten lapsia kotona hoitaville vanhemmille ja iäkkäille maahanmuuttajille, on turvattava mahdollisuus kotimaisten kielten opiskeluun ja muihin kotouttamistoimenpiteisiin sekä yhteiskuntaan osallistumiseen.*
- ⇒ *Erityistä huomiota on kiinnitettävä työelämäpolkujen rakentamiseen niille maahanmuuttajanaيسille, jotka tulevat kulttuureista, joissa naisten työssäkäynti perheen ulkopuolella on vähäistä.*

Maahanmuuttajataustaiset nuoret jäävät selvästi useammin peruskoulun jälkeisten jatko-opintojen ulkopuolelle kuin kantaväestö. Lasten ja nuorten kotoutumisen, etenkin kielitaidon ja muiden opiskeluvalmiuksien tukemisen tulee olla pitkäjänteistä ja riittävää. Erityistä huomiota tulee kiinnittää etenkin yläkouluikäisinä tullessiin ja oppivelvollisuusiän ylittäneisiin, joilta puuttuu yleissivistävä koulutus.

- ⇒ *Maahanmuuttajataustaisten lasten osallistumista erilaisiin varhaiskasvatuspalveluihin ja esiopetukseen on lisättävä, jolloin kielelliset ja muut edellytykset koulun aloittamiseen paranevat.*
- ⇒ *Oppivelvollisuusiän ylittäneiden maahanmuuttajien mahdollisuuksia suorittaa peruskouluopintoja on parannettava. Sujuvaa jatko-opintoihin siirtymistä on tuettava.*

Maahanmuuton lisääntyessä kotouttamiseen kohdistettavien voimavarojen rakennetta on tarpeen tarkastella uudestaan. Puuttuvia voimavaroja joudutaan tänä päivänä täydentämään hankelähtöisesti, jolloin toimien vaikuttavuus ja osaamisen vakinaistaminen voivat kärsiä. Maahanmuuttajille suunnattujen palveluiden laatu ja saatavuus sekä henkilöstön osaaminen ovat avainasemassa kotoutumisen sujuvassa etenemisessä. Vuonna 2014 perustettavan kotouttamisen osaamiskeskuksen ydintehtävänä on tukea kotouttamistyön paikallisten toimijoiden osaamista, vahvasti verkostoituen olemassa olevien toimijoiden kanssa.

⇒ *Kotoutumisen rahoituksen painopistettä on siirrettävä hankelähtöisestä rahoituksesta pysyvämpiin ratkaisuihin, jolloin syntyy myös pysyvämpää kotouttamisosaamista. Strategiakaudella kotouttamisen osaamiskeskuksen vahvaan verkostoyhteistyöhön perustuvalla toiminnalla vahvistetaan kotouttamistoimenpiteiden vaikuttavuutta ja toimivuutta.*

Maahanmuuttajan asettuminen kuntalaiseksi on kotoutumisen tärkeä perusta. Kansainvälistä suojelua saaneiden henkilöiden sijoittumisessa kuntiin on viime vuosina ollut viiveitä ja kuntapaikkoja on ollut saatavilla liian vähän.

Valtio korvaa kunnille kustannuksia, jotka syntyvät kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden asettumisesta kuntalaiseksi ja kunnallisten peruspalveluiden käyttäjiksi. Nykyinen korvausjärjestelmä on monimutkainen, ja aiheuttaa paljon työtä eri viranomaisissa.

⇒ *On selvítettävä keinoja nopeuttaa kansainvälistä suojelua saavien sijoittumista kuntiin sekä yksinkertaistettava kuntakorvausjärjestelmää. Kuntaan sijoittamisen järjestelmää ja mahdollisia lainsäädännön muutostarpeita arvioidaan vuonna 2016.*

3.3 Moninaisuus on arkea

- ❖ Suomalaisen yhteiskunnan perusarvot, erityisesti ihmisarvon loukkaamattomuus, luovat perustan moninaisuuden hyväksymiselle.
- ❖ Jokaisella on vastuu myönteisestä vuorovaikutuksesta ja ennakkoluulojen murtamisesta arjessa.

3.3.1 Yhtäläiset oikeudet kaikille

Suomalaisen oikeusjärjestelmän ytimeen kuuluvat perustuslakimme mukaisesti ihmisarvon loukkaamattomuus, yksilön vapaus ja oikeudet sekä oikeudenmukaisuuden edistäminen. Näissä periaatteissa korostuvat yksilön itsemääräämisoikeus ja perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen.

Perus- ja ihmisoikeudet ovat perustavanlaatuisia ja kaikille ihmisille yhdenvertaisesti kuuluvia oikeuksia. Vastuu niiden toteuttamisesta kuuluu julkiselle vallalle. Vaikka ne määrittävät erityisesti julkisen vallan ja yksilön välistä suhdetta, ne luovat velvoitteita myös yksilöiden välisiin suhteisiin.

⇒ *On varmistettava perus- ja ihmisoikeuksien yhdenvertainen toteutuminen suomalaisessa yhteiskunnassa ja annettava niistä nykyistä enemmän tietoa sekä maahanmuuttajille että kantaväestöön kuuluville.*

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja syrjimättömyys ovat keskeinen osa perus- ja ihmisoikeuksia. Tästä huolimatta Suomeen muuttaneiden kokemukset kertovat usein arkipäivässä esiintyvistä syrjinnästä ja rasismista. Maahanmuuttajiin voi kohdistua samanaikaisesti syrjintää useilla eri perusteilla, jos maahanmuuttaja on esimerkiksi vammainen henkilö tai vanhus. Eri elämäntilanteilla tapahtuvaa syrjintää on seurattava järjestelmällisesti ja syrjinnän eri muotoja on tunnistettava paremmin. Esimerkiksi työelämässä ulkomaalaiset työntekijät voivat tulla eri perusteilla syrjityiksi työhönotossa, työsuhteen aikana ja sen päättyessä. Kaikkinaiseen syrjintään on myös puututtava tehokkaasti esimerkiksi toimeenpanemalla syrjinnän seurantajärjestelmää ja herättämällä tietoisuutta syrjinnän vastaisesta lainsäädännöstä.

⇒ *Kaikkinaista syrjintää tulee ehkäistä ja torjua puuttumalla siihen tehokkaammin ja tekemällä syrjintää ja syrjintäkokemuksia näkyväksi.*

Suuri haaste yhteiskunnassamme on kuilu koetun syrjinnän ja syrjinnästä ilmoittamisen välillä. Joidenkin henkilöiden kohdalla epäasiallinen kohtelu voi olla niin yleistä, että se jää ilmoittamatta. Myöskään tietoa oikeussuojakeinoista ei ole riittävästi.

⇒ *Syrjintää kokeneilla tulee olla matala kynnys saada neuvontaa ja tukea.*

3.3.2 Murretaan ennakkoluuloja

Eri väestöryhmien keskinäinen kanssakäyminen on yksi demokraattisen ja avoimen yhteiskunnan tunnusmerkeistä. Arkipäivän kanssakäyminen koulussa, työpaikalla ja harrastuksissa

vaikuttaa asenteisiin myönteisesti, luo turvallisuuden tunnetta ja edistää hyvien suhteiden syntymistä eri väestöryhmien välillä. Myös taide ja kulttuuri sekä yhteiskunnallinen osallistuminen ovat tärkeitä vuorovaikutuksen foorumeja.

⇒ *Maahanmuuttajayhteisöjen ja kantaväestön välistä sekä maahanmuuttajayhteisöjen keskinäistä myönteistä kanssakäymistä on edistettävä ennakkoluulojen vähentämiseksi.*

Asuinalueet ovat arjen kohtaamispaikkoja. Asumisen eriytymiskehityksen pysähdyttäminen ja asuinalueiden kehittäminen ovat tärkeitä tavoitteita, joilla tuetaan moninaisuuden hyväksymistä. Suomessa on hyvät edellytykset ehkäistä kaupunkien sisäistä eriarvoistumista ja tästä syntyviä vastakkainasetteluja.

⇒ *Asuinalueiden eriytymiskehitystä on vähennettävä huolehtimalla kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen tarjonnasta ja niiden tasapainoisesta alueellisesta jakautumisesta kaupunkien ja kuntien sisällä.*

Maahanmuutosta on keskusteltava monipuolisesti ja asiallisesti, ja maahanmuuttopolitiikkaa on voitava arvostella. Erilaisille mielipiteille on annettava tilaa ja maahanmuuttajien omat näkökulmat on tarpeen saada esiin. Tiedotusvälineillä on tässä keskeinen rooli. Myös maahanmuuttoa koskevan tutkimustiedon tulisi näkyä yleisessä keskustelussa nykyistä paremmin.

⇒ *Maahanmuutosta käytävää vastuullista yhteiskunnallista keskustelua on aktivoitava ja laajennettava, ja sitä on tuettava oikeilla tiedoilla.*

Maahanmuuttokeskustelun sävy vaikuttaa yleiseen asenneilmapiiriin. Etenkin arvojohtajilla, poliitikoilla ja viranomaisilla on vastuu paikkansa pitävän tiedon välittämisestä. Heidän on tiedostettava se, että he vaikuttavat maahanmuuttoa koskeviin mielikuviin. He ovat myös avainasemassa, kun tuomitaan ja ehkäistään ennalta vihapuhetta ja viharikoksia.

Myönteinen asenne maahanmuuttajia kohtaan helpottaa uusien tulijoiden asettumista Suomeen. Se vaikuttaa niin lasten koulunkäyntiin, nuorten opiskeluuntoon kuin aikuisten työllistymiseen. Osaavan työntekijän jääminen Suomeen riippuu ratkaisevasti paitsi hänen omasta myös hänen perheensä viihtymisestä. Kielteiset asenteet puolestaan voivat johtaa esimerkiksi vaikeuksiin saada Suomeen ulkomaista työvoimaa ja tänne jo tulleiden työntekijöiden poismuuttoon.

⇒ *Myönteistä asenneilmapiiriä on luotava aktiivisin toimenpitein.*

4. Strategian toimeenpano ja seuranta

Strategia linjaa Suomen maahanmuuttopolitiikan kehityssuunnat ja tavoitteet. Sen toimeenpanon onnistuminen edellyttää eri tahojen laajaa sitoutumista. Strategiassa asetettujen tavoitteiden tulee myös näkyä laajemmin kansallisessa politiikan valmistelussa sekä johdonmukaisena ja aktiivisena politiikkana EU:ssa ja muilla kansainvälisillä foorumeilla.

Strategian edellyttämät toimenpiteet pannaan toimeen eri hallinnonaloilla. Useita tämän strategian aihealueita käsitellään myös muissa yhteyksissä, kuten esimerkiksi valtion kotouttamisohjelmassa ja korkeakoulujen kansainvälistymisstrategiassa. On varmistettava, että taloudelliset voimavarat ovat riittävät, jotta maahanmuuttopolitiikkaa kyetään toteuttamaan tehokkaasti. Maahanmuuttoon ja maahanmuuttajien palveluihin liittyvistä taloudellisista voimavaroista päätetään vuosittain kehys- ja budjettiprosessin yhteydessä.

Toimeenpanon seuranta ja raportointia koordinoi sisäasiainministeriö. Seurantaan osallistuu strategiaehdotuksen valmistellut työryhmä. Strategian tueksi valmistellaan toimenpideohjelma, jossa määritetään asetettujen tavoitteiden edellyttämät toimenpiteet, niiden toimeenpanosta pääasiallisessa vastuussa olevat tahot ja toimeenpanon aikataulu.